

Instytut Pamięci Narodowej - Poznań

<https://poznan.ipn.gov.pl/pl7/aktualnosci/125438,Pomnik-mieszkanow-Rzecina-i-okolic-ofiar-II-wojny-swiatowej-z-amordowanych-przez.html>
19.04.2024, 21:45

Pomnik mieszkańców Rzecina i okolic - ofiar II wojny światowej zamordowanych przez okupanta niemieckiego

12 listopada 2020 r. Oddziałowe Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa Oddział IPN w Poznaniu dokonało odbioru prac remontowych pomnika poświęconego mieszkańcom Rzecina i okolic, którzy zginęli podczas II wojny światowej w wyniku represji okupanta niemieckiego.

Rewitalizacja obiektu została wykonana z inicjatywy Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Wronieckiej, reprezentowanego przez Pawła Bugaja oraz za zgodą Nadleśniczego Nadleśnictwa Wronki Grzegorza Kupki, który zgodził się przekazać teren, na którym znajduje się pomnik w dzierżawę TPZW. Prace przeprowadziła firma „Zakład Kamieniarski L.A. Haak” z Wronek. Uroczystość odsłonięcia pomnika planowana jest na maj 2021 r.

Pomnik upamiętnia ośmiu mieszkańców Rzecina i okolic:

- **Edward Baluta, Józef Ciszak, Kazimierz Budny, Zygfryd Maciejewski, Marian Maciejewski, Roman Bombelczyk** ponieśli śmierci w wyniku wyroku skazującego w sprawie Fellbergów.

24 sierpnia 1939 r. w Rzecinie w sklepie prowadzonym przez rodzinę niemiecką, grupa Polaków pod wpływem alkoholu dokonała drobnych zniszczeń: zniszczono szyld i powybijano szyby. Po zajęciu Rzecina przez wojska niemieckie, właściciele sklepu Fellbergowie złożyli doniesienie. Oskarżeni Edward Baluta, Józef Ciszak, Kazimierz Budny,

Zygryd Maciejewski i Marian Maciejewski zostali skazani przez Sondergericht w Poznaniu na podstawie § 125 ust. 1 i 2 St GB niemieckiego kodeksu karnego tj. za ciężkie zakłócenie spokoju publicznego z użyciem broni, a Kazimierz Budny dodatkowo z § 5 ust. 2 pkt 2 dekretu Prezydenta Rzeszy Niemieckiej o ochronie narodu i państwa z 28 lutego 1938 r. tj. za posiadanie broni i posługiwanie się niebezpiecznym narzędziem z ewentualnym zamiarem uszkodzenia ciała/pozbawienia życia. W procesie Fellbergów sąd niemiecki za uzbrojone uznał osoby posługujące się sztchetami od płotu, drewnianymi kijami i belkami od dyszli nożycowej. Cała grupa liczyła 15 osób. Wniosek o upamiętnienie dotyczy tych, którzy ponieśli śmierć w wyniku wyroku skazującego w sprawie Fellbergów:

Edward Baluta (1922-1943) ur. 1 stycznia 1922 r. w Wieleniu, zamieszkały w Rzecinie, robotnik leśny. Aresztowany 18 grudnia 1939 r. W procesie skazany na karę śmierci. Zmarł 21 sierpnia 1943 r. w obozie Mauthausen.

Józef Ciszak (1918-1943) ur. 10 lipca 1918 r. w Ickern w Westfalii. W procesie skazany na 10 lat ciężkiego więzienia. Prawdopodobnie 26 kwietnia 1940 r. został przewieziony z Poznania do Rawicza, skąd 11 grudnia 1942 r. został przewieziony do Mauthausen, gdzie zginął 17 stycznia 1943 r.

Kazimierz Budny (1919-1940) ur. 15 lutego 1919 r. w miejscowości Krajkowo. W procesie jako główny oskarżony, skazany na karę śmierci. W uzasadnieniu wyroku podano, że oskarżonemu udowodniono wszystkie zarzucane czyny, tj. napaść z bronią w rękę i grabież dokonane w stanie pełnej trzeźwości i świadomości dokonywanych czynów. Początkowo osadzony w więzieniu we Wronkach, ostatecznie rozstrzelany w Areszcie Śledczym w Poznaniu 7 czerwca 1940 r.

Zygryd Maciejewski (1914-1943) ur. 8 lutego 1914 r. w Dahlhausen. Aresztowany 8 stycznia 1940 r. Został skazany na 12 lat ciężkiego więzienia oraz 10 lat pozbawienia praw obywatelskich. Przeszedł przez obozy i więzienia w Ebeswalde, Berlinie, Lukau, Mauthausen Gussen, gdzie zginął 10 kwietnia 1943 r.

Marian Maciejewski (1921-1943) ur. 27 lipca 1921 r. w Obornikach. Mimo, że w momencie popełniania przestępstwa był nieletni, został skazany na 10 lat ciężkiego więzienia i 10 lat pozbawienia praw obywatelskich. Przeszedł przez więzienia i obozy w Eberswalde, Berlinie, Lukau i Mauthausen-Gusen, gdzie zginął 21 kwietnia 1943 r.

Roman Bombelczyk (1918-1943) ur. 9 września 1918 r. Aresztowany 19 kwietnia 1940 r. W procesie Fellbergów skazany na 15 lat ciężkiego więzienia na podstawie wyroku z 7 lutego 1940 r., który uznawał go za winnego aktu wandalizmu i rabunku. Osadzony w więzieniu w Rawiczu, skąd 13 grudnia 1942 r. został przewieziony do Mauthausen-Gusen, gdzie zginął 11 stycznia 1943 r.

- **Edmund Rezler (1919-1941)** ur. 22 września 1919 r. Aresztowany 27 września 1940 r., przewieziony do Poznania, następnie osadzony w więzieniu w Rawiczu,

gdzie prawdopodobnie zginął 17 maja 1941 r.

- **Jan Mrówka (zm. 1941)** Mieszkaniec Rzecina, aresztowany i rozstrzelony 10 czerwca 1941 r. za nie zdjęcie czapki przed funkcjonariuszem SA.

Informacje o upamiętnionych udało się ustalić w wyniku kwerendy archiwalnej przeprowadzonej przez OBUWiM na podstawie:

IPN Po 3/41 Skorowidz więźniów więzienia w Rawiczu

IPN BU 2448/809-819 Ankiety Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce oraz Okręgowej Komisji Badania Hitlerowskich w Warszawie, zebrane w latach 1968-1972. Ankiety dotyczące województwa poznańskiego-XII. Powiat Rawicz: ankiety.

IPN BU 2448/796-797 Ankiety Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce oraz Okręgowej Komisji Badania Hitlerowskich w Warszawie, zebrane w latach 1968-1972. Ankiety dotyczące województwa poznańskiego-XII. Powiat Oborniki: ankiety.

IPN GK 74/23 Oberlandesgericht Posen Justizpressestelle; Der Oberstaatsanwalt beim dem Sondergericht in Posen. [Zbiór kopii aktów oskarżenia sporządzonych przez Prokuraturę przy Sądzie Specjalnym w Poznaniu (Der Oberstaatsanwalt beim dem Sondergericht in Posen), w sprawach kierowanych do rozpoznania przez Sąd Specjalny w Poznaniu (Sondergericht Posen); zawarto dokumenty datowane od września do października 1940 r.]

IPN GK 165/156/1 Obóz koncentracyjny Mauthausen-Gusen (Konzentrationslager Mauthausen-Gusen). Wykaz alfabetyczny obywateli polskich, zmarłych jako więźniów w obozie i podobozach w l. 1940-1945 (uzupełniony danymi za rok 1939) opracowany przez b. więźnia obozu adw. Henryka Kurnatowskiego na podstawie akt stanu cywilnego, dokumentów obozowych oraz danych MCK. Cz. 1. zmarli w latach 1940-1943.

IPN GK 131/7 Wykazy obejmujące więźniów następujących narodowości: niemieckiej, austriackiej, polskiej, hiszpańskiej (emigranci polityczni), rumuńskiej, włoskiej, argentyńskiej, jugosłowiańskiej, czeskiej, słowackiej, belgijskiej, holenderskiej, francuskiej, węgierskiej, żydowskiej oraz obywateli radzieckich (także jeńcy wojenni) przybyłych m.in. z KL Auschwitz, KL Dachau i więzienia w Strzelcach Opolskich (Gross-Strehlitz).

IPN GK 80/3 Verzeichnis der durch Fallbeil hingerichteten Gefg. Meldungen.

Zestawienia imienne i ilościowe, meldunki dot. więźniów straconych przy użyciu gilotyny za okres od 28.11.1939 r. do 02.10.1943 r.

AP Poznań 53/6/0/-/1-27 Sąd Specjalny w Poznaniu

AP Poznań 53/86/0/-/11/17(23,34,96,97) Sąd Specjalny w Poznaniu

Tekst i fotografie: Ewa Liszkowska

